

MLADEN UHLIK – ANDREJA ŽELE

RABA ŠTEVNIŠKIH ZGRADB Z *DVOJ-* V SLOVENŠČINI

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.30.2.01](https://doi.org/10.3986/JZ.30.2.01)

Obravnavamo slovenske količinske zgradbe z ločilnim števnikom *dvoj(e)* in samostalnikom. Predstavljene in pokomentirane so dosedanje obravnave tega števnik v še aktualnih slovenskih slovnica, v slovarju slovenskega knjižnega jezika in slovenskem pravopisu. Analizirana je raba zgradb z *dvoj(e)* s samostalnikom v besedilnem korpusu *Gigafida 2.0*, predstavljena in pokomentirana je družljivost števnik *dvoje* z različnimi tipi samostalnikov.

Ključne besede: števnik, ločilni števnik, števnške zgradbe, družljivost, (ne)ujemanje

Slovenian quantified constructions with the collective numeral *dvoj-*

This article examines Slovenian quantitative constructions containing the collective numeral *dvoj(e)* and a noun denoting the counted content. The article presents and critiques previous treatments of these constructions in contemporary Slovenian grammars, dictionaries, and normative guides. Furthermore, it analyzes the use of these constructions in the *Gigafida 2.0* text corpus by highlighting the collocability of the numeral with various types of nouns.

Keywords: numerals, collective numerals, quantitative constructions, collocability, agreement

1 Uvod

Prispevek opisuje slovenske zgradbe s ločilnim števnikom *dvoj-* in samostalnikom, ki izraža šteto vsebino. Poudarek bo na dveh tipih zgradb: zgradbi z neujemalnim razmerjem med števnikom in samostalnikom (1) ter zgradbi z ujemalnim razmerjem med števnikom in samostalnikom (2).

V prvi zgradbi je števnik, ne glede na spol samostalnika, v srednjem spolu ednine (1). V tem primeru imenovalniško-tožilniška oblika števnik v srednjem

Mladen Uhlak ■ Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta – ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana ■ mladen.uhlak@ff.uni-lj.si ■

 <http://orcid.org/0000-0003-4635-9273>

Andreja Žele ■ Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta – ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana ■ andreja.zele@ff.uni-lj.si ■

 <https://orcid.org/0000-0002-6477-2590>

Članek je nastal v okviru programa P6-0038 *Slovenski jezik v sinhronem in diahronem razvoju*, ki ga financira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

spolu odpira **vezavno razmerje in usmerja samostalniško zvezo v rodilnik množine**.¹

Ta zgradba je v rabi zlasti, ko gre za štetje vsebine, ki je izražena s samomnožinskimi samostalniki (več o rabi gl. v razdelku 2).

[1] *dvoje brkov*^{GEN PL M}, *dvoje hlač*^{GEN PL F}, *dvoje vrat*^{GEN PL N}

V drugi zgradbi se števniki obnaša kot ujemalni prilastek, vzpostavlja se uje-manje med samostalniškim jedrom, ki označuje šteto vsebino, in števnikom. Kot bo predstavljeno v nadaljevanju, je prednostna vloga druge zgradbe štetje vrst štete vsebine (več gl. v razdelkih 2 in 3).

[2] *dvoji brki*^{NOM PL M}, *dvoje hlače*^{NOM PL F}, *dvoja vrata*^{NOM PL N}

Obravnava tega vprašanja v prispevku je trodelna. Prvi del predstavlja opredelitev omenjenih števnških zgradb v sodobnih slovenskih slovnica in slovarjih. Drugi del analizira rabo števnških zgradb z *dvoj-* v besedilnem korpusu *Gigafida 2.0*. Tretji (sklepni) del prinaša osnovne ugotovitve in rezultate analize rabe količinskih zvez z *dvoj-* v sodobni slovenščini. Moramo opozoriti, da v prispevku ne bodo posebej obravnavane zgradbe, v katerih je ločilni števniki v posamostaljeni rabi, npr. *To dvoje je dalo obliko knjigi. Dvojega se bojim* (primera sta iz listkovne kartoteke za SSKJ, ki jo hrani Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU).

Kolikor nam je znano, doslej v slovenskem jezikoslovju ni bilo temeljite študije izbranih količinskih zgradb, ki jih obravnavamo v tem prispevku. Zato bomo v prvem delu predstavili nekaj še aktualnih opisov iz sodobnih slovnice slovenskega jezika.

2 OPREDELITEV ŠTEVNIKA *DVOJ-* V SODOBNEJŠIH SLOVNICAH IN SLOVARJIH 20. STOLETJA

Za opredelitev izbranih števnikov smo izbrali slovnice slovenskega jezika iz 20. in z začetka 21. stoletja, ki izbrani tematiki namenjajo malo več prostora: *Slovenska slovnica za srednje šole* (Breznik 1916, prva izdaja), *Slovenska slovnica* (Bajec – Kolarič – Rupel – Šolar, SS 1956, prva izdaja), *Slovenska slovnica* (Toporišič 2000, četrta izdaja), *Slovene: a Comprehensive Grammar* (Herrity 2016, druga izdaja).

Naštete slovnice vključujejo doslej najizčrpnjšo tipologijo slovenskih števnških zgradb. Zaradi boljšega uvida v problematiko je zato pri vsakem spodnjem

¹ To skladenjsko razmerje je enako razmerju pri glavnih števnkih od *pet* naprej. Podrobneje o skladenjskih razmerjih pri glavnih števnkih v Uhlak – Žele 2023.

opisu izbranih količinskih zgradb, povzetem iz slovnice, najprej predstavljena tipologija števnikov. Pri povzemanju smo bili posebej pozorni na:

- (a) vloge zgradb z ločilnimi števnikami;
- (b) skladišna razmerja med števnikom in samostalniško števno vsebino, v zvezi s tem tudi na možnosti pregibanja števnika;
- (c) pomensko družljivost števnikov tipa *dvoj-* z določenim tipom samostalnikov z upoštevanimi kategorialnimi lastnostmi.

2.1 Opredelitev števnika *dvoj-* v sodobnejših slovnica 20. stoletja

Komentarji opisov v slovnica, ki sledijo, z izjemo povzemanja v narekovajih, vključujejo sodobno terminologijo.

2.1.1 Breznikova *Slovenska slovnica za srednje šole* (1916) obravnava števniki kot posebno »pregibno besedno vrsto« (Breznik 1916: 65) ter izpostavlja šest tipov določnih števnikov, in sicer glavne, vrstilne, ločilne, množilne, delilne in ponavljalne števnike, ter dodaja nedoločne števnike, ki so lahko izraženi samostalniško, pridevniško ali z nedoločnimi zaimki ter prislovi.

Med določne števnike uvršča tudi ločilne ali vrstne števnike, ki izražajo »vrste ali razpole [skupine, op. avtorjev] stvari ali reči« (Breznik 1916: 112). Med oblikami ločilnih števnikov navaja tudi »dvoj-i, -a, -e«, pri čemer ne omenja možnosti pregibanja teh števnikov. Breznik v opisu, ki temelji na jezikovnem čutu, povezuje rabo ločilnih števnikov, ko naj bi ti nadomeščali glavne števnike, z naslednjima vlogama, ki pa ju ne razmeji:

- (a) ločilni števniki poudarjajo »različnost«,
- (b) ločilni števniki so v rabi pri štetju »samostalnikov, ki so navadno le v množini«.

Breznik izpostavlja zanimivo tezo, da so ločilni števniki v rabi namesto glavnih, kadar poudarjajo »različnost« živih udeležencev, kar hkrati pomeni medsebojno ločevanje. Med samostalniki, ki se uporabljajo z ločilnimi števnikami, izpostavlja rabo *ljudje*, npr. *četvero ljudi* v primeru mešane skupine, in rabo *otroci*, npr. *dvoji otroci*, ko gre za otroke iz različnih zakonov (oba samostalnika sta tudi v današnji slovenščini v rabi z ločilnimi števnikami). V primerih skupine ljudi istega spola Breznik rabo ločilnih števnikov odsvetuje in priporoča zgolj rabo glavnih števnikov, npr. zgradbe z glavnimi števnikami *tri žene*, *dva sina*, in ne zgradbe z ločilnimi *troje žen*, *dvoje sinov*, *petorica mož* ipd.

Poudariti je treba, da Breznik ne ločuje med izrazno različnima zgradbama, tj. neujemalno zgradbo s števnikom in neujemalnim samostalnikom, označenim z rodilnikom množine, npr. *dvoje telet*, ter med ujemalno zgradbo, pri kateri se števniki ujema s števno samostalniško vsebino, npr. *dvoje grablje*. Pomembno pa

je, da v vseh zgledih navaja zgradbo z imenovalniškimi oblikami števnikov. Za nas je bistveno tudi to, da so v vseh Breznikovih zgledih navedeni samostalniki v množinskih oblikah, in posebej samomnožinski samostalniki tipa *grablje*, *vrata*.

Izjema je primer, ko je v zvezi z ločilnim števnikom naveden pojmovni samostalnik *zlo* v ujemalni zgradbi *dvoje zlo*.

- 2.1.2 Prva izdaja *Slovenske slovnice* štirih avtorjev (SS 1956) števnike opisuje kot samostojno besedno vrsto, obravnavano v posebnem poglavju (SS 1956: 153–166). Števnike opredeljuje kot »pregibne besede, ki zaznamujejo število, vrstni red, številno ločevanje ali kolikernost stvari« (SS 1956: 153). Glede na naštetu so števniki razdeljeni v štiri skupine: glavni, vrstilni, ločilni in množilni. Vloga ločilnih števnikov je opredeljena kot izražanje »različnosti med skupinama, osebami ali predmeti« (SS 1956: 153).

Pri opisu rabe ločilnih števnikov SS 1956 naredi premik, ker navaja dve zgradbi, ki ju sicer pomensko ne razlikuje. Pri prvi zgradbi je števnik opisan kot »dvoj, -a, -e«, ki rabljen kot ujemalni pridevnik razlikuje spol, sklon in število. V nasprotju z Breznikovo slovnico je raba števnikov opisana v stavčnih zgledih, ki z zgradbo omogočajo ločevanje dveh skupin, npr. *Na dvorišču so dvoji otroci: naši in sosedovi. Starim Slovenom je rabilo spočetka dvoje pismo, glagolsko in cirilsko.*

Za drugo zgradbo avtorji o ločilnem števniku napišejo, da je rabljen kot »samostalnik s prilastkom v roditelju (kakor števniki od 5 dalje)« (SS 1956: 163); števniki v teh zgradbah so primerjani s samostalniki srednjega spola, ki naj bi bili »že pravi prislovni izrazi količine«. Pri tem avtorji ne omenjajo sklonljivosti števnika v teh zgradbah, in prav primerjava s prislovi nakazuje izgubo pregibnosti, ki sicer ni eksplicitno omenjena.

Z vidika pomena avtorji, tako kot že Breznik, poudarjajo, da zgradbe z ločilnimi števniki izražajo različnost štete vsebine.

Z vidika možne družljivosti s samostalniki avtorji izpostavljajo rabo samomnožinskih in parnih samostalnikov, npr. *Letos sem raztrgal dvoje hlač. Človek ima dvoje ušes in dvoje oči.* Še posebej je opozorjeno na rabo ločilnih števnikov ob pojmovnih ali snovnih samostalnikih, ki so sicer nešteveni, npr. *Dvoja žalost mu je napolnila srca, Imam dvoje mleko: kisló in sladko.* V teh zvezah števnik z edninskim samostalnikom šteje vrste.

Napredek v primerjavi z opisom v Breznikovi slovnici je tudi to, da je opozorjeno na možnost posamostaljene rabe ločilnih števnikov, ko se ne zdi vredno poimenovati šteto vsebino v roditelju in je poudarek le na številu vključenih vrst, npr. *Troje je gnal na semenj, a le dvoje prodal.*

Če sklenemo, v SS 1956 je opazen napredek v opisu ločilnih števnikov: opisala je izrazno razliko med zgradbami z ločilnimi števniki in rabo teh zgradb funkcionalno predstavila s pomočjo stavčnih zgledov. Ob tem avtorji opozarjajo, da se

čut za rabo ločilnih števnikov v slovenščini izgublja in da jih v rabi zamenjujejo drugi tipi števnikov.

2.1.3 Jože Toporišič je v avtorski slovnici *Slovenska slovnica* (42000) števnike glede na njihove prevladujoče skladijske vloge in opažene zgolj pridevniške pregibalne lastnosti poenostavljeno uvrstil med pridevniške besede. S tem so se pri opisu števnikov izgubile njihove bistvene pomenskorazločevalne vloge, ki se kažejo v različnih števniskih zgradbah. Pri Toporišičevem obravnavanju števnik je tako zabrisana celostna pomenska vloga števnikov.

Števnik je sicer po definiciji **pomensko povezan z različnimi načini določanja količine**: lahko izraža števno ali neštevno količino, razvršča vsebino v zaporedje ali jo opredeljuje glede na število vrst. Po teh pomenskih lastnostih se števnik razlikujejo od pridevniskih besed.²

Z vidika skladijskih razmerij se ne potrjuje, da bi števnik vzpostavljali enaka razmerja, kot jih sicer pridevniške besede. Pridevniške besede v slovenščini so namreč praviloma v ujemalnem razmerju s samostalniškim jedrom, npr. kot ujemalni prilastek v *velika knjiga*, ali v ujemalnem razmerju s samostalniško odnosnico, npr. v povedkovem določilu v *Knjiga je velika*. Nasprotno pa števnik poleg ujemalnega razmerja v zvezah, kot so *dve knjigi*, *druga knjiga*, *dvoja vrata*, v določenih zgradbah dopuščajo tudi široko rabo neujemalnih razmerij: v zvezah *pet knjig*, *dvoje vrat* števnik uvajajo vezavno razmerje in s tem določajo rodilniško obliko samostalnika.³

Toporišič (2000: 329) opredeljuje števnike kot »pridevnike treh vrst«, in sicer »glavne, ločilne na -o, -e in nedoločne«. Iz glavnih pa naj bi bili izpeljani še vrstilni, ločilni in množilni števnik (Toporišič 2000: 329). Treba je pripomniti, da za vse števnike niso značilne pridevniške končnice, ki še najbolj dosledno veljajo za vrstilne števnike.

Lahko tudi opazimo, da je opis ločilnega števnik v Toporišičevi slovnici manj obsežen in nekoliko skromnejši kot v SS 1956. Toporišič opozarja na dva pomena ločilnega števnik: prvi se prekriva z glavnim števnikom (izraža torej število količine štetega), drugi pa šteje vrste in je zato primerljivi z zvezo glavnega števnik in klasifikacijskih samostalnikov, kot so *vrsta*, *skupina* ali *par*, npr. *In tako smo sedaj v teh hiši dvoji ljudje = ljudje dveh vrst*. Toporišič ne usmerja pozornosti na to, kako se ta dva pomena izrazno in sporočilno razlikujeta.

Prav tako kot SS 1956 tudi Toporišič opozarja, da se v rabi ločilni števnik zamenjujejo z glavnimi števniki. Posledično se tudi pri štetju vrst namesto ločilnih

2 Števnik se kot besede za natančno določanje količine tudi ne stopnjujejo, kar prav tako kaže na razliko v primerjavi s tipičnimi pridevniki, ki izražajo lastnost oz. kakovost, ki se lahko stopnjuje.

3 Vezavno razmerje sicer lahko vzpostavlja tudi pridevnik, vendar zgolj v povedkovodoločilni vlogi znotraj povedka, npr. *biti prijazen z ljudmi*.

števnikov uporablja zgradba z glavnim števnikom in klasifikacijskim samostalnikom,⁴ npr. *dve vrsti čevljev* namesto *dvoji čevlji*. Izražanje z ločilnimi števnikoma naj bi bilo krajše od opisnega s klasifikacijskimi samostalniki.

Toporišič tudi opozarja, da je raba ločilnih števnikov bolj stabilna (»[š]e kar se kar držijo« (Toporišič 2000: 333)) pri štetju samomnožinskih samostalnikov: *Hiša ima dvoja vhodna vrata: sprednja in zadnja. Kupil sem dvoje gosli*. V neknjižni rabi naj bi se tudi pri množinskih samostalnikih namesto ločilnih uporabljali glavni števnik, npr. *tri vhodna vrata, dve gosli, tri Jesenice*.

Glede rabe Toporošič opozarja na označevanje števila predmetov, ki so mišljeni kot celota, npr. *V tisti vasi je živel [...] par: imela sta dvoje otrok, dečka in deklico*. V nasprotju z Breznikom Toporišič dopušča rabo zvezo *dvoje otrok*, tudi če gre za otroka istega spola, ker po njegovem mnenju zveza z *dvoje* označuje zlasti pojavno celoto, npr. *Imela sta dvoje otrok – dva dečka*.

Toporišičev prispevek k opisu rabe ločilnih števnikov je, da opozarja na povečano posamostaljeno rabo ločilnih števnikov ob izpustu števne vsebine pri samostalnikih, kot so *stvar, reč, stran, ljudje*, npr. *Dvoje ti imam povedati* namesto *Dve reči ti imam povedati*, *V dvoje gre laže* namesto *Če sta dva človeka, gre laže*. Menimo, da prav posamostaljena raba ločilnih števnikov kaže na to, da števniki ni funkcijsko prekriven s pridevniškimi besedami.

2.1.4 Peter Herryty (2016: 173–202) v drugi izdaji v angleščini napisane slovnice *Slovene: a Comprehensive Grammar* števnike obravnava kot samostojno besedno vrsto in jih razdeli v skupine: glavni števnik (*cardinal numerals*), vrstilni števnik (*ordinal numerals*), zbirni števnik (*collective numerals*), vrstno-ločilni števnik (*differential numerals*), množilni števnik (*multiplicative numerals*) in prislovni števnik (*adverbial numerals*).

Za našo razpravo je pomembno zlasti to, da Herryty v nasprotju z zgoraj predstavljenimi opisi slovenskih števnikov razlikuje med zbirnimi števnikoma (*collective numerals*), npr. *dvoje v dvoje vrat*, in vrstno-ločilnimi števnikoma (*differential numerals*), npr. *dvoj- v dvoja vrata*. Ta tipa števnikov naj bi se prednostno razlikovala po zgradbi in posledično po pomenu.

T. i. »zbirni števnik«, kot sta *dvoje, troje*, se po mnenju Herrytyja (2016: 187–189) uporabljajo izključno v imenovalniku in tožilniku v zvezah z rodilniškimi samostalniki v množini. V drugih stranskih sklonih, po Herrytyju, zbirne števnike nadomeščajo glavni števnik.

Glede na specifično samostalnikov v zvezah z zbirnimi števnikoma Herryty razlikuje naslednje zgradbe, ki v tem opisu niso posebej stilno-zvrstno opredeljene:

4 Termina »klasifikacijski samostalnik« za izraze, kot sta *vrsta, tip*, Toporišič ne uporablja. Avtorjema prispevka pa se zdi ustrezen za označevanje razvrstitve enot, skupin pri obravnavi določene vsebine, npr. *tri vrste česa, trije tipi ljudi* ipd.

- (a) **Zgradbe s samomnožinskimi samostalniki**, ki v vlogi osebka določajo srednjespolsko obliko glagola v povedku, npr. *dvoje vrat*, *Dvoje vrat je bilo odprtih*.
Glede rabe teh zgradb Herrity opozarja, da jih tudi v imenovalniku in tožilniku nadomeščajo zgradbe z glavnimi števniki, npr. *tri grablje*, *tri vrata*.
- (b) **Zgradbe s parnimi samostalniki**, ko se poudarja njihov obstoj v parih, npr. *Človek ima dvoje ušes in dvoje oči*. V nasprotju s prvo skupino pri parnih samostalnikih Herrity ne dodaja možnih zgradb z glavnimi števniki, npr. *dve ušesi in dve očesi*.
- (c) **Zgradbe s parnimi predmeti**, npr. *dvoje rokavic*, *dvoje čevljev*. Pri teh zgradbah Herrity trdi, da je bolj navadna raba *dva para čevljev*. Razmerje v korpusu *Gigafida 2.0* med zvezama *dva para čevljev* in *dvoje čevljev* (67 pojavnic proti trem pojavnicam) potrjuje njegovo hipotezo.
- (č) **Zgradbe z dvoje/troje in neizraženo samostalniško vsebino**
Avtor po Toporišiču ponovi rabo zgradb s števniki tipa *dvoje* z neizraženim samostalnikom, pri katerih se izbrani števniki uporabljajo namesto glavnih. V tovrstnih zgradbah, kjer prihaja do posamostaljene rabe, so zgolj pomensko vključeni, vendar neizraženi samostalniki kot *novica*, *reč*, *stvar*, *primer*. Herrity ne navaja meril za izbor teh samostalnikov, lahko pa samo sklepamo, da so to splošnopomenski samostalniki in je njihova raba odvisna od konteksta. Tako npr. pri *Povem ti lahko dvoje* kontekst določa neizraženo samostalniško vsebino, npr. *dve stvari*, *dve reči*, *dve novici*.
- (d) Kot zadnjo skupino rabe avtor navaja **posamostaljeno rabo števnikov**, ki označujejo osebe. Vsi primeri, ki jih navaja, so rabljeni predložno in imajo zato prislovno rabo, npr. *veslati v dvoje*, *večerjati v troje*.

Kot posebno skupino števnikov Herrity izpostavlja vrstno-ločilne števnike (*differential numerals*) tipa *dvoj*, *troj*, ki se sklanjajo kot pridevniki in se v števnških zgradbah ujemajo s samostalniško vsebino, npr. *Postregli smo z dvojim mesom*, *govedino in teletino*. *Imamo troje delavce: voznike, zidarje in tesarje*. Herrity poskuša pomensko ločevati med vrstno-ločilnimi in zbirnimi števniki: vrstno-ločilni števniki naj bi izražali število tipov ali vrst in ne števila enot vsebine. Hkrati pa priznava, da se v rabi zgradbe z vrstno-ločilnimi števniki, npr. *dvoja vrata*, pogosto mešajo z zgradbami z zbirnimi števniki, npr. *dvoje vrat*.

Ugotavlja tudi, da so zgradbe z vrstno-ločilnimi števniki zvrstno zaznamovane kot ozkoknjižne (»very literary«) in jih v navadni splošnosporazumevalni rabi nadomeščajo zveze z glavnim števnikom in samostalnikom tipa *vrsta*, npr. *štiri vrste vina*.

2.2 Opredelitve števnik *dvoj-* v slovarju SSKJ2

Razlagalni slovar slovenskega jezika SSKJ2 rabo zgradb z *dvoj-* opredeljuje natančneje kot slovenske slovnice (sklepamo, da je to odraz dela z gradivom – v slovarju so namreč navedeni tudi zgledi rabe). SSKJ2 navaja kot posebna leksema (kot slovarski iztočnici) *dvoj* in *dvoje*; vsak leksem ima svojo hierarhijo pomenov, s tem da se njuni pomeni prepletajo. Slovarski hierarhični pomenski opis se približuje opisu, ki ga je v svoji slovnici še bolj podrobno predstavil Herrity. Števniki *dvoj-* v SSKJ2 prednostno izražata število vrst, 'ki je dveh vrst', drugotno pa pri množinskih samostalnikih samo število oz. štetje. Števniki *dvoje* pa ima prednostno zbirni pomen oz. izražata 'skupino dveh enot'. Poleg rabe *dvoje* z množinskimi samostalniki, kjer je poudarjeno štetje vsebine, na drugem mestu dodajata rabo *dvoje* ob štetju »drugih samostalnikov«, ki niso podrobneje opredeljeni, npr. *dvoje prijateljev*, *dvoje oken*. Tako kot Herrity tudi SSKJ2 opozarja, da se zgradbe z *dvoje* + GEN PL (rodilnik množine) poleg za navadno štetje uporabljajo tudi za štetje in hkratno razlikovanje vrst oz. tipov, npr. *Imela sta dvoje otrok: dečka in deklico*. Tudi SSKJ2 izpostavlja prislovno rabo zvez s predlogom in števnikom brez poimenovane štetje vsebine, npr. *na dvoje preklati*, *igrati/veslati v dvoje*.

Slovenski pravopis 2001 kot normativni priročnik pa v slovarsko gradivo vnaša dodatne obvestilne slovnice prvine. Števnika *dvoj* in *dvoje* sta označena z različnima kvalifikatorjema: *dvoj* je označen kot **vrst. ločil. količ. štev.**, števniki *dvoje* pa kot **ločil. količ. štev.** Za ponazoritev dodajamo navedka obeh gesel iz SP 2001: *dvoj* in *dvoje*:

dvój -a -e vrst. ločil. količ. štev. (ô) redk. |dveh vrst|: ~a človekova narava; Na vrtu so ~i otroci: naši in sosedovi; Pripeljali so se v ~ih saneh; ~e oči |dva para|; Hiša ima ~a vrata *dvoje vrat*; ~i čevlji |dva para|; Obstajajo ~e Jesenice

dvój -ega m, člov. (ô) V življenju so ~i: eni dajejo, drugi sprejemajo

dvóje -ega s (ô) bati se ~ega |dveh stvari|; poud.: iti na ~ |ločiti se|; obljubiti in dati je ~ |sta dve stvari|

dvóje -ih tudi dvóje -- ločil. količ. štev. (ô; ô) |dva kosa, dve vrsti|: rediti ~ perjadi: kokoši in race; ~ oblasti: posvetne in cerkvene; z ~imi usti; ~ vilic, vrat; iz ~ih oči |iz dveh parov|; ~ čevljev |dva para|; redk. imeti ~ otrok *dva otroka*; ~ oken *dve okni*

dvóje -- s, poj. (ô) sporočiti komu ~ |dve stvari|

v dvóje nač. prisl. zv. (ô) veslati ~ ~; sprehod ~ ~

Pregled aktualnih slovnice je opozoril na nekonsistentnost besednovrstne opredelitve števnik, ki v slovnici Jožeta Toporišiča ni samostojna besedna vrsta. Pri vseh opisih, tudi pri slovarskem, se ločilni števniki omenjajo kot posebna skupina števnikov, ki se uporablja pri štetju določenih samostalnikov ali pri določanju količine vrst. Od SS 1956 naprej je sicer opozorjeno na obstoj dveh zgradb z ločilnimi števniki v neujemalnem ali ujemalnem razmerju, vendar možnosti rabe ene ali druge zgradbe niso dovolj obširno in natančno opisane. Zato v nadaljevanju sku-

šamo tudi s pomočjo korpusnega gradiva predstaviti nekaj značilnosti rabe zgradb s števnika *dvoj-* in *dvoje* v sodobni slovenščini.

3 PREDSTAVITEV RABE V SODOBNI SLOVENŠČINI (*GIGAFIDA 2.0*)

V *Gigafidi 2.0* (deduplicirana verzija) smo s pomočjo iskalnega ukaza [lemma="dvoj"] [tag="S.*"] poiskali najpogostejše neujemalne zgradbe s samostalniškim delom v roditeljski množini, npr. *dvoje vrat*, in tudi manj rabljene ujemalne zgradbe, v kateri se samostalniška oblika ujema s števnikom, npr. *dvoja vrata*. Zanimala nas je pogostnost zgradb in najpogostejša zastopanost določenih samostalnikov. Dobili smo 3066 pojavitev.

Izpisali smo 41 najpogostejših zvez, katerih oblike se pojavljajo desetkrat in več, ter s tem zaobsegli 1192 pojavitev oblik in 1410 pojavitev lem. Preglednica 1 predstavlja pogostnost oblik, preglednica 2 pa pogostnost lem.

Preglednica 1 prikazuje seznam zgradb z *dvoj-* in *dvoje* glede na pogostnost zastopanosti v korpusu. V njej smo izpostavili razmerja med števnikom in obliko samostalnikov ter osnovne kategorialne lastnosti samostalnikov, natančneje spol, števost in živost, pa tudi pomenski tip samostalnika (predmetno nasproti pojmovnemu). Pri števosti smo se odločili za delitev na netroštevilske, kot so samomnožinski samostalniki ali samostalniki z zamenljivo/supletivno osnovo, in troštevilske samostalnike, ki jim lahko določimo tri števila. Kot posebna skupina troštevilskih samostalnikov so obravnavani samostalniki, ki označujejo parne organe, s čimer je poudarjen tudi somatski vidik. Glede na pomenske lastnosti samostalnikov v izbranih zvezah ločujemo tiste, ki izražajo pojmovne (POJ), predmetne (PRED) ali žive človeške dentotate (ČLOV).

Preglednica 1: Najpogostejše količinske zveze z *dvoj(e)* glede na pogostnost vključenih samostalniških oblik

Zgradba s števnikom <i>dvoj-</i>	Število pojavitev zgradb z <i>dvoj-</i>	Ujemalnost (U)/ Neujemalnost (N)	Spol (M, Ž, S)	Netroštevilski samostalniki (NTRO): samomnožinski (PL TNT), supletivni (SUPL) / troštevilski samostalniki TRO (TRO); parni samostalniki (PAR)	Pomen samostalnika (POJ, PRED, ČLOV)	Živo (Ž)/ Neživo (NŽ)
1. dvoje vrat	257	N	S	NTRO (PL TNT)	PRED	NŽ
2. dvojnimi vrati	73	U	S	NTRO (PL TNT)	PRED	NŽ
3. dvoje vprašanj	72	N	S	TRO	POJ	NŽ
4. dvoje vrst	67	N	Ž	TRO	POJ	NŽ
5. dvoje src	45	N	S	TRO	PRED	NŽ

6. dvoje oči	44	N/U	Ž	PAR	PRED	NŽ
7. dvoje otrok	40	N	M	TRO	ČLOV	Ž
8. dvoja vrata	39	U	S	NTRO (PL TNT)	PRED	NŽ
9. dvoje stvari	33	N/U	Ž	TRO	PRED	NŽ
10. dvoje volitev	29	N	Ž	NTRO (PL TNT)	POJ	NŽ
11. dvoje hlač	29	N	Ž	NTRO (PL TNT)	PRED	NŽ
12. dvoje ušes	23	N	S	PAR	PRED	NŽ
13. dvoje rok	23	N	Ž	PAR	PRED	NŽ
14. dvoje sanj	21	N	Ž	NTRO (PL TNT)	POJ	NŽ
15. dvoje oken	21	N	S	TRO	PRED	Ž
16. dvoje mest	21	N	S	TRO	PRED	NŽ
17. dvoje dejstev	21	N	S	TRO	POJ	NŽ
18. dvojih vrat	20	U	S	NTRO (PL TNT)	PRED	NŽ
19. dvojih volitvah	20	U	Ž	NTRO (PL TNT)	POJ	NŽ
20. dvoje koles	19	N	S	TRO	PRED	NŽ
21. dvoje imen	18	N	S	TRO	POJ	NŽ
22. dvoje vrati	18	N	S	NTRO (PL TNT)	PRED	NŽ
23. dvoje življenj	16	N	S	TRO	POJ	NŽ
24. dvoje sanitarij	16	N	Ž	NTRO (PL TNT)	PRED	NŽ
25. dvoje vratc	15	N	Ž	NTRO (PL TNT)	PRED	NŽ
26. dvoje volitve	15	U	Ž	NTRO (PL TNT)	POJ	NŽ
27. dvoje stanovanj	14	N	S	TRO	PRED	NŽ
28. dvoje priznanj	14	N	S	TRO	POJ	NŽ
29. dvoje predavanj	14	N	S	TRO	POJ	NŽ
30. dvoje očal	14	N	S	NTRO (PL TNT)	PRED	NŽ
31. dvoje ljudi	14	N	M	NTRO (SUPL)	ČLOV	Ž
32. dvoje pisem	13	N	S	TRO	PRED	NŽ
33. dvoje vratc	12	N	S	NTRO (PL TNT)	PRED	NŽ
34. dvoje del	12	N	S	TRO	POJ	NŽ
35. dvoje zdravil	10	N	S	TRO	PRED	NŽ
36. dvoje trupel	10	N	S	TRO	PRED	NŽ
37. dvoje teles	10	N	S	TRO	PRED	NŽ
38. dvoje smučī	10	N/U	Ž	NTRO (PL TNT)	PRED	NŽ
39. dvoje očes	10	N	S	PAR/TRO	PRED	NŽ
40. dvoje možnosti	10	N/U	Ž	TRO	POJ	NŽ
41. dvoje besedil	10	N	S	TRO	PRED	NŽ

Preglednica 2: Najpogostejše količinske zveze z dvoj(e) glede na pogostnost samostalniških lem

Zgradba s števnikom dvoj-	Število pojavitev zgradb z dvoj- glede na pomensko družljivost	Pomen samostalnika (POJ, PRED, ČLOV)
1. dvoj- vrata	423	PRED
2. dvoj- vrsta	80	PRED
3. dvoj- volitev	77	POJ
4. dvoj- vprašanje	75	POJ
5. dvoj- oči	47	PRED
6. dvoj- srce	47	PRED
7. dvoj- stvar	41	PRED
8. dvoj- otrok	41	ČLOV
9. dvoj- hlače	41	PRED
10. dvoj- *sanja ⁵	28	POJ
11. dvoj- življenje	27	POJ
12. dvoj- okno	27	PRED
13. dvoj- uho	24	PRED
14. dvoj- mesto	24	PRED
15. dvoj- očala	23	PRED
16. dvoj- dejstvo	21	POJ
17. dvoj- človek	21	ČLOV
18. dvoj- kolo	19	PRED
19. dvoj- *vilica	19	PRED
20. dvoj- ime	18	POJ
21. dvoj- sanitarije	17	PRED
22. dvoj- možgani	16	PRED
23. dvoj- stanovanje	15	PRED
24. dvoj- roka	15	PRED
25. dvoj- predavanje	15	POJ
26. dvoj- pismo	15	PRED
27. dvoj- vratca	14	PRED
28. dvoj- vrtic	14	PRED
29. dvoj- priznanje	14	POJ
30. dvoj- usta	13	PRED
31. dvoj- nogavica	12	PRED
32. dvoj- možnost	11	POJ
33. dvoj- sani	11	PRED
34. dvoj- rok	11	POJ
35. dvoj- zdravilo	11	PRED
36. dvoj- truplo	10	PRED
37. dvoj- oko	10	PRED
38. dvoj- *smuč	10	PRED

5 Zvezdica * ob samostalniku opozarja, da je navedena oblika nenavadna ali napačna.

39.dvoj- besedilo	10	PRED
40.dvoj- telo	10	PRED
41.dvoj- del	10	PRED
42.dvoj- vozilo	10	PRED

Med samostalniškimi sestavinami je količinsko prevladujoč samomožinski samostalnik *vrata*, ki se kot lema pojavlja v 423 pojavnica, to je 13,79 % pojavnica, od absolutnega števila 3066 pojavnica. Med 42 najpogostejšimi oblikami je samostalnik *vrata* prevladujoč: pojavlja se v 406 pojavitvah, kar je 13,24 % vseh pojavitev.⁶

Glede na zastopanost oblik je samostalnik *vrata* najpogostejši v neujemalni zvezi (3), uporablja pa se tudi v orodniški, imenovalniški in roditeljski ujemalni zvezi (4). Samostalnik *vrata* je tudi del zgradbe z nesklonljivim števnikom *dvoje* in orodniško obliko samostalnika (5), ki je usmerjana s predlogom. V tej zvezi ima nesklonljivi števnik *dvoje* enak status kot količinski prislovi *veliko*, *več*, *malo*, ki ne vplivajo na obliko samostalniške sestavine, npr. z *veliko/malo/več vrati*.

[3] *dvoje*_{NOM/ACC} *vrata*_{GEN}

[4] *dvojimi*_{INS} *vrati*_{INS}, *dvoja*_{NOM/ACC} *vrata*_{NOM/ACC}, *dvojih*_{GEN} *vrata*_{GEN}

[5] (*z*) *dvoje* *vrati*_{INS}

V preglednici 2 je glede na zastopanost lem na drugem mestu samostalnik *vrsta*, ki se pojavlja samo v 80 primerih oz. v 2,6 % pojavitev in se tako uporablja znatno redkeje kot samostalnik *vrata*. Samostalnik *vrsta* je glede na število oblik na četrtem mestu, in sicer v neujemalni zvezi *dvoje vrst*, ter ima 67 pojavitev, kar je 2,19 % vseh pojavitev.

Pri lemah so na tretjem mestu zveze s samostalnikom *volitve*, in sicer v 77 pojavitvah, kar je 2,5 % vseh primerov.

Z vidika zastopanosti oblik se zveze s samostalnikom *volitve* pojavljajo v treh različnih zgradbah, najpogosteje v neujemalni zgradbi (6), in sicer v 29 primerih, redkeje v ujemalni mestniški (7), ki ima 20 pojavitev, v 15 pojavitvah pa v imenovalniški zgradbi (8). Seštevek pojavitev vseh treh predstavljenih zgradb z *volitve* je precej nižji kot seštevek zgradb z *vrata* (64 pojavitev z *volitve* nasproti 425 pojavitvam z *vrata*).

[6] *dvoje*_{NOM/ACC} *volitve*_{GEN}

[7] *dvojih*_{LOC} *volitvah*_{LOC}

[8] *dvoje*_{NOM/ACC} *volitve*_{NOM/ACC}

⁶ Očitna nadvlada samostalnika *vrata* v zvezah z *dvoj* v korpusu *Gigafida 2.0* je lahko posledica velikega odstotka besedil s področja avtomobilizma.

Na seznamu lem po pogostnosti samostalniku *volitve* sledi še en pojmovni samostalnik *vprašanje* s 75 pojavitvami, kar je 2,4 % vseh pojavitev. Po oblikah je neujemalna zveza *dvoje vprašanj* na tretjem mestu po pogostnosti, pojavlja se v 72 primerih, kar predstavlja 2,35 % vseh primerov.

Preglednica 2 kaže, da se *dvoj-* uporablja s samomnožinskimi samostalniki v 13 lemah: glede na razvrstitev od najpogostejše navzdol so to: *vrata, volitve, hlače, sanje, očala, vilice, sanitarije, možgani, vratca, vratca, usta, sani in smuči*. Samomnožinski samostalniki se uporabljajo v 707 pojavitvah, kar je 23,06 % pojavitev vseh lem.

Med najpogostejšimi leмами je 27 troštevskih samostalnikov: *vrsta, vprašanje, oko, srce, stvar, otrok, življenje, okno, uho, mesto, dejstvo, človek, kolo, ime, stanovanje, roka, predavanje, pismo, priznanje, nogavica, možnost, zdravilo, truplo, besedilo, telo, del in vozilo*. Troštevski samostalniki se pojavljajo v 634 pojavitvah, kar je 20,68 % vseh pojavitev. V nabor troštevskih samostalnikov smo vključili tudi tiste, ki označujejo parne organe, npr. *dvoje oči/rok/ušes/očes*; takšnih pojavitev je zgolj 107, kar pomeni 0,35 % vseh pojavitev.

Samostalniki z zamenljivo osnovo se v izbranih najpogostejših lemah z *dvoje* ne pojavljajo med 42 najpogostejšimi leмами. Pri najpogostejših oblikah se na 31. mestu pojavlja zgolj zbirni samostalnik *ljudje*.

3.1 Čeprav je pojavitev s samomnožinskimi samostalniki več, je nepričakovano, da je na seznamu 42 najpogostejših lem več količinskih zvez s troštevskimi samostalniki (tj. 27 zgradb) kot tistih s samomnožinskimi samostalniki (13 zgradb).

Preglednica 3 prikazuje količinska razmerja glede na števnostno rabo določenih tipov samostalnikov z *dvoje*: izpostavljen je odstotek glede na število zvez z določenim tipom, npr. s samomnožinskim ali troštevskim samostalnikom, in odstotek glede na seštevek 42 zvez z najpogostejšimi leмами; spodnja meja upoštevanih pojavitev je 10.

Preglednica 3: Tipi samostalnikov glede na tip števnosti z upoštevanjem najpogostejših 42 lem

Tip samostalnika glede na števnost	Število količinskih zvez	Število in odstotek pojavitev od 42 zgradb (1410 pojavitev)
NTRO: Samomnožinski samostalniki	13	706 (50,07 %)
NTRO: Supletivni samostalniki	0	0
TRO: Troštevski samostalniki	27	704 (49,93 %)

Zvez z *dvoj-* in troštevskimi samostalniki je več kot dvakrat več, če pa štejemo pojavitve celotnih zvez, je zvez z *dvoj-* in samomnožinskimi samostalniki malenkostno več (50,07 proti 49,93 %).

Dosedanji slovnični opisi niso posebej obravnavali rabe ločilnih števnikov s troštevilskiimi samostalniki, zato bo tu na kratko predstavljena raba zvez z *dvoje* in troštevilskiimi samostalniki. Med njimi izrazito prevladujejo samostalniki srednjega spola (9), ob redkih samostalnikih ženskega spola (10) in zgolj ob enem samostalniku moškega spola (11).

- [9] *dvoje vprašanj, dvoje oči, dvoje src, dvoje življenj, dvoje oken, dvoje ušes, dvoje mest, dvoje dejstev, dvoje koles, dvoje imen, dvoje stanovanj, dvoje predavanj, dvoje pisem, dvoje priznanj, dvoje zdravil, dvoje trupel, dvoje besedil, dvoje teles, dvoje vozil* (19 samostalnikov srednjega spola)
- [10] *dvoje vrst, dvoje stvari, dvoje nogavic, dvoje možnosti, dvoje rok* (pet samostalnikov ženskega spola)
- [11] *dvoje otrok* (en samostalnik moškega spola)

Če pogledamo seznam najpogostejših oblik samostalnikov v količinskih zvezah z *dvoj-*, je razvidno, da so naštetje zgradbe s troštevilskiimi samostalniki v neujemalnem razmerju.

Nekatere izmed naštetih zvez bi lahko označevale dva tipa ali dve vrsti števne vsebine, posebej pri tistih samostalnikih, ki označujejo predmetno vsebino, npr. *dvoje oken, dvoje koles, dvoje zdravil*. Vendar se med zvezami s troštevilskiimi samostalniki uporabljajo tudi tisti, ki že pomensko vključujejo razlikovalnost, npr. *dvoje vrst, dvoje dejstev, dvoje vprašanj*. Zato lahko v primerih s pojmovnimi samostalniki, ki že vključujejo razlikovalnost, trdimo, da je raba zgradbe z ločilnim in ne z glavnim števnikom odvečna in zato hiperkorektna. Izbirna raba ločilnega števnik ob samostalnikih, ki pomensko vključujejo razlikovalnost, je sicer v korpusnem gradivu veliko redkejša kot raba z glavnim števnikom, kar prikazuje številsko razmerje pojavitev v preglednici 4.

Preglednica 4: Zgradbe z ločilnim števnikom in troštevilskiimi samostalniki v primerjavi z zgradbami z glavnim števnikom in troštevilskiimi samostalniki

Zgradba z ločilnim števnikom	Zgradba z glavnim števnikom	Razmerje
dvoje vprašanj	dve vprašanji	75 : 1087
dvoje vrst	dve vrsti	72 : 4484
dvoje dejstev	dve dejstvi	21 : 267

3.2 Glede na pomenski tip samostalnikov v zvezah z *dvoje* prevladujejo samostalniki, ki označujejo nežive denotate. Od 42 upoštevanih najpogostejših lem je 40 zgradb z neživimi denotati, kar je 95,24 % od vseh zgradb.

Med neživimi denotati prevladujejo predmetni samostalniki, ki se med upoštevanimi lemmami pojavljajo v 30 zgradbah (71,43 %). Pojmovnih samostalnikov v zvezah z *dvoj-* je znatno manj: uporabljeni so v desetih zgradbah (23,8 %).

Med izbranimi zvezami je daleč najmanj zvez z *dvoje* in živim denotatom,⁷ med temi sta samo dve zvezi, kar je 4,76 % zvez, s človeškim denotatom (*dvoje ljudi* in *dvoje otrok*).

V zvezi *dvoje ljudi* je ločilni samostalnik v rabi s samostalnikom s supletivno/zamenljivo osnovo, *človek : ljudje*. V korpusu je raba z ločilnim števnikom *dvoje ljudi* veliko redkejša od rabe *dva človeka*.

[12] *dva človeka* (3686 pojavitev) : *dvoje ljudi* (17 pojavitev)

Iz korpusnih zgledov lahko ugotovimo, da ima zveza *dvoje ljudi* dva možna pomena: ali razlikovalno-ločilnega (dve vrsti ljudi) ali zbirnega (pomen povezane pojavne celote).

[13] *Zmeraj imaš dvoje ljudi: zadovoljne in nezadovoljne.*

[14] *Ko je dežurni častnik v zaporu med nočnim obhodom v eni izmed celici zagledal dvoje ljudi v ljubezenskem objemu, je bil zelo presenečen.*

Med zvezami s človeškim denotatom je še zveza *dvoje otrok*, ki je v korpusnem gradivu veliko redkejša kot zveza *dva otroka*. Zveza *dvoje otrok* poudarja »povezano celoto« (Toporišič 2000: 334) in se pojavlja v zvezi *imeti dvoje otrok*. Razlikovalno-ločilni pomen se v korpusnem gradivu pojavlja zgolj v enem primeru (15), ko gre za otroke različnega spola.

[15] *Hruščov je v prvem zakonu imel dvoje otrok: sina, ki je izgubil življenje v drugi svetovni vojni, in hčerko.*

Kakor kaže korpusno gradivo, tudi če gre za otroka različnih spolov, raba ločilnega števnikarja v slovenščini, v nasprotju s štokavščino, ni obvezna. V primeru 16 se razločevalnost lahko izraža tudi z glavnim števnikom:

[16] *Imel je dva otroka, sina Josipa, ki je postal duhovnik, in hčerko Ano, ki se je poročila s Klodičem.*

3.3 Glede skladenjskih razmerij med ločilnim števnikom in samostalnikom prevladujejo neujemalne zveze s števnikom *dvoje* in samostalniško sestavino v rodilniku množine. V obravnavanem seznamu v preglednici 1, ki ponazarja zveze z najpo-

7 Slovenščina se pri tem jasno razlikuje od štokavščine: srbski korpus (srWaC) in hrvaški korpus (hrWaC) kažeta, da je v teh dveh jezikih najpogostejša raba zbirnih števnikov *dvoje* z živimi človeškimi udeleženci, ko sta udeleženca različnega spola ali ko zveza označuje skupino, v kateri je spol neznan ali irelevanten. V nasprotju s slovenščino zbirni števnik v srščini ali hrvaščini ne ločuje oseb glede na vrsto njihovega delovanja ali področje delovanja, npr. hrv. *dvoje novinarja* 'dva novinarja različnih spolov ali skupina novinarjev' vs. slvn. *dvoje novinarjev* 'športni in dnevnopolitični'.

gostejšimi oblikami, je 36 neujemalnih zvez (tj. 85,7 % od vseh predstavljenih zvez).

Pri *i*-jevskih samostalnikih ob *dvoje*, npr. *dvoje stvari*, *dvoje možnosti*, *dvoje oči*, sta roditeljska in imenovalniška oblika množine istopisnici, kar pomeni, da je v teh zvezah težje prepoznati, ali gre za ujemalno ali neujemalno zvezo. V obravnavanem seznamu so tri tovrstne zveze (7,14 % vseh zvez).

Na seznamu je pet ujemalnih zvez (11,9 % vseh zvez), pri katerih se oblika števnikova ujema s samostalniško obliko. Na seznamu izbranih zgradb se ujemalne zveze pojavljajo samo pri samomnožinskih samostalnikih *vrata* in *volitve*. Med temi zvezami sta dve v imenovalniku ali tožilniku množine, npr. *dvoja vrata*, *dvoje volitve*, po en primer zveze najdemo še z orodniško obliko *dvojimi vrati*, roditeljsko obliko *dvojih vrat* in mestniško obliko *dvojih volitvah*. Med izbranimi ujemalnimi zgradbami ni niti enega primera, kjer bi bila ujemalna zveza v ednini. Edninske ujemalne zveze so vključene v *Korpus starejših slovenskih besedil* (IMP), kjer pa so redko zastopane, in sicer največkrat pri snovnih samostalnikih npr. *dvoj riž*, *dvoje vino*, *dvoje morje*, *dvoje blago*.

Ostaja nam še posebna zgradba v orodniku (z) *dvoje vrati*, zastopana v 17 pojavitvah (tj. 0,5 % od absolutnega števila pojavitev in 1,4 % od pojavitev 42 najpogostejših zvez), pri kateri zaradi nesklonljivosti samostalnika težko govorimo o ujemalnosti ali neujemalnosti.

4 SKLEP

Pri pregledu količinskih zvez s števnikom *dvoj(e)* se je pokazalo, da izrazito prevladujejo neujemalne zgradbe z imenovalniško-tožilniško obliko *dvoje* in samostalnikom v roditeljski množini. Te zgradbe lahko izražajo štetno vsebino pri samomnožinskih samostalnikih, npr. *dvoje vrat*, lahko označujejo parne organe, npr. *dvoje oči*, z določenimi samostalniki lahko sprožijo zbirni pomen, ko zveza izraža pojavno celoto, npr. *dvoje ljudi*, *dvoje otrok*. Korpusno gradivo kaže, da imajo lahko neujemalne zgradbe tudi razlikovalno-ločilni pomen, npr. *dvoje koles* 'dva tipa koles', kar je sicer značilno za ujemalne zgradbe, ki se iz rabe umikajo. Med 42 najpogostejšimi zgradbami se ujemalne zgradbe uporabljajo samo z dvema samomnožinskima samostalnikoma: *vrata* in *volitve* v *dvoja vrata*, *dvoje volitve*. Korpusno gradivo kaže, da so ujemalne zgradbe z izbranimi samostalnikoma pogosteje rabljene v stranskih sklonih, npr. z *dvojimi vrati*, *dvojih volitvah*.

Ugotovili smo, da je v korpusu največ pojavitev različnih oblik s samomnožinskimi samostalniki, med katerimi izrazito številčno prevladujejo pojavitve količinskih zvez s samostalnikom *vrata*. Pri analizi najpogostejših zvez z *dvoje*

in lemami smo ugotovili, da je zvez z dvoj in troštevilski samostalniki več kot dvakrat več kot zvez s samomnožinskimi samostalniki.

Z vidika števila besednozveznih zgradb torej prevladujejo zveze s troštevilski samostalniki, zlasti srednjega spola, npr. *dvoje vprašanj*, *dvoje dejstev*. Ravno ta dva primera kažeta na odvečno rabo ločilnega *dvoje* namesto glavnega števnikova *dva*, ker samostalnika *vprašanje* in *dejstvo* v needninski rabi že vključujeta raznolikost.

Raba zvez s troštevilski samostalniki kaže, da v slovenščini ni vzpostavljene eksplicitne pomenske odvisnosti med rabo ločilnih števnikov s pomenskim ali števnim tipom samostalnikov (prim. Zakrajšek 1996). Korpusna analiza je pokazala, da v slovenščini v zvezah z dvojje prevladujejo neživi samostalniki, posebej tisti, ki označujejo predmetno vsebino, npr. *dvoje oken*, *dvoje ušes*, sledijo jim pojmovni samostalniki, npr. *dvoje sanj*, *dvoje dejstev*. Raba samostalnikov, ki označujejo žive udeležence, je v izbranih najpogostejših zgradbah omejena na človeške udeležence, in sicer na *otroke* in *ljudi*. Zveza *dvoje otrok* se najpogosteje pojavlja ob glagolu *imeti dvoje otrok*, če je poudarjena zbirna pojavnost celota, medtem ko ima zveza *dvoje ljudi* lahko razlikovalno-ločevalni pomen oz. ‘dva tipa ljudi’ ali zbirni pomen označevanja ‘skupine ljudi’.

VIRI IN LITERATURA

- Breznik 1916** = Anton Breznik, *Slovenska slovnica za srednje šole*, Celje: Družba sv. Mohorja, 1916.
- ePravopis** = *ePravopis: slovar slovenskega pravopisa 2014–*, <https://www.fran.si/135/epravopis-slovenski-pravopis>.
- eSSKJ** = *eSSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika 2016–*, www.fran.si.
- Gigafida 2.0** = Simon Krek idr., *Corpus of Written Standard Slovene Gigafida 2.0*, Slovenian language resource repository CLARIN.SI, 2019, <http://hdl.handle.net/11356/1320>.
- Herrity 2016** = Peter Herrity, *Slovene: a Comprehensive Grammar*, London – New York: Routledge, 2016 (Routledge Comprehensive Grammars).
- IMP** = Tomaž Erjavec, *Digital library and corpus of historical Slovene IMP 1.1*, Slovenian language resource repository CLARIN.SI, 2014, <http://hdl.handle.net/11356/1031>.
- SS 1956** = Anton Bajec – Rudolf Kolarič – Mirko Rupel – Jakob Šolar, *Slovenska slovnica*, Ljubljana: DZS, 1956.
- SSKJ2** = *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja, 2014 (1970–1991), www.fran.si.
- Toporišič 2000** = Jože Toporišič, *Slovenska slovnica*, Maribor: Obzorja, 2000.
- Uhlik – Žele 2023** = Mladen Uhlik – Andreja Žele, Ujemanje v zgradbah s količinskimi zvezami: slovenščina v sopostavitvi z drugimi zahodnimi južnoslovanskimi jeziki, *Slavistična revija* 71.4 (2023), 337–354.
- Zakrajšek 1996** = Katjuša Zakrajšek, Sistem brojnih reči u slovenačkom i srpskom jeziku, *Srpski jezik* 1.1–2 (1996), 374–380.

SUMMARY

Slovenian quantified constructions with the collective numeral *dvoj-*

This article addresses Slovenian quantified constructions with numerals, in particular those including the collective numeral *dvoj(e)*. It also evaluates the descriptions of numerals in Slovenian grammars, highlighting the inconsistency in defining numerals as adjectival words in Jože Toporišič's 2000 edition of *Slovenska slovnica* (Slovenian Grammar).

In analyzing the descriptions of numerals in Slovenian grammars, it is observed that collective numerals are identified as a distinct group used for enumerating specific types of nouns or determining the quantity of a given category. Recent grammars indicate that there are two types of constructions with collective numerals. In the first type of construction, the numeral is in the neuter singular, regardless of the gender of the noun phrase; for example, *dvoje vrat* 'two doors'. In these constructions, the collective numerals serve as the syntactic head, complemented by a genitive complement. The second type encompasses constructions involving collective coordinate numerals as attributes that agree with the noun; for example, *dvoja vrata* 'two types of doors'.

This study presents the characteristics of the use of these two constructions with collective numerals in modern Slovenian, with the help of corpus material. The corpus data for the numeral constructions with *dvoje* demonstrate a pronounced prevalence of constructions with non-coordinate numerals, most frequently in the nominative–accusative form *dvoje*, and a noun in the plural genitive.

These constructions can express countable content in pluralia tantum nouns, such as *dvoje vrat* 'two doors', and they can also indicate paired organs, as in *dvoje oči* 'two eyes'. In certain instances, the collective meaning of a phrase can be expressed by the use of certain nouns. This is exemplified by the phrases *dvoje ljudi* 'two people' and *dvoje otrok* 'two children', which convey the idea of a collective whole.

The differential meaning, indicating the number of a different species or type, is primarily expressed by constructions with coordinate numerals, such as *dvoja kolesa* 'two types of wheels/bicycles'. However, corpus data indicate that this meaning is also more frequently expressed by constructions with non-coordinate numerals, such as *dvoje koles* 'two types of wheels/bicycles; two wheels/bicycles'.

Among the forty-two most frequent constructions, constructions with coordinate numerals are employed solely with the two nouns *vrata* 'door' and *volitev* 'election'. The corpus data indicate that constructions with a coordinate numeral and the two selected nouns are more frequently used in indirect cases, such as *z dvojnimi vrati* 'with two doors' or *v dvojih volitvah* 'in two elections'. The corpus contains the greatest number of occurrences with *dvoje* constructions involving pluralia tantum nouns, with the noun *vrata* 'doors' being the most prevalent. In terms of the number of constructions, those with nouns that can take all three numbers (singular, dual, and plural) are predominant, and they are mainly of the neuter gender; for example, *dvoje vprašanj* 'two questions' and *dvoje dejstev* 'two facts'.

The use of collective numerals with nouns that can take a singular, dual, or plural form indicates that there is no explicit semantic dependency between the use of collective numerals with types of nouns in Slovenian. In Slovenian, noun phrases with *dvoje* are predominantly composed of inanimate nouns, as exemplified by *dvoje oken* 'two windows' and *dvoje ušes* 'two ears'. The use of nouns for animate participants is limited to human participants, specifically children and people, such as *dvoje otrok* 'two children' and *dvoje ljudi* 'two people'.